

Római kori és középkori települési maradványok a Vízivárosban

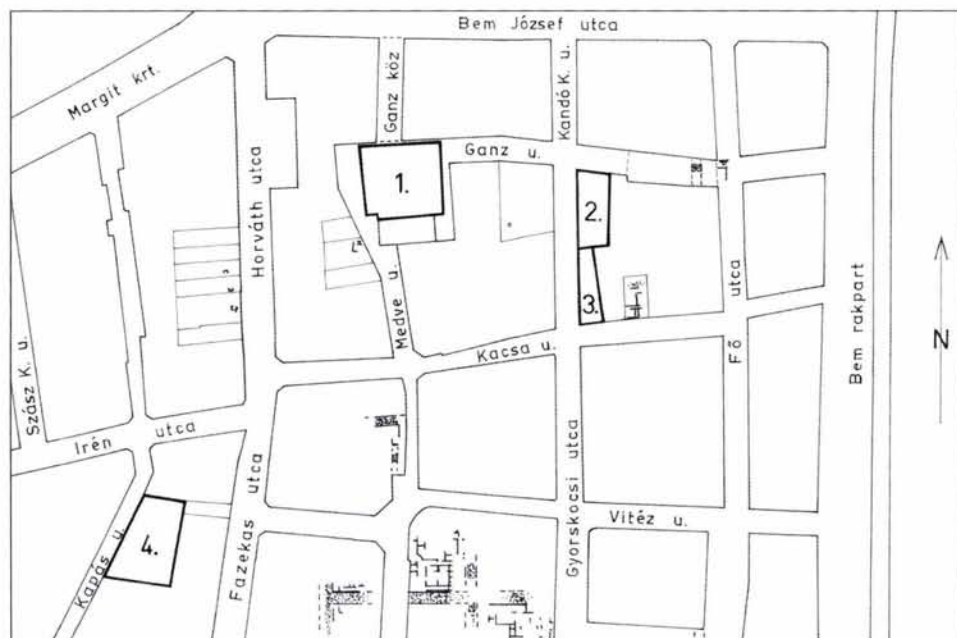
(Budapest, II. ker., Medve utca 25–29., Hrsz.: 13570/3, 13569/2; Ganz utca 8., Hrsz.: 13572/5; Kacska utca 11., Hrsz.: 13583; Kapás utca 21–25., Hrsz.: 137668/8)

Roman period remains and medieval settlements in the Víziváros

(Budapest II, 25–29 Medve Street, Lrn: 13570/3, 13569/2; 8 Ganz Street, Lrn: 13572/5; 11 Kacska Street, Lrn: 13583; 21–25 Kapás Street, Lrn: 137668/8)

2005-ben újabb négy olyan lelőhelyet tártunk fel a Vízivárosban, ahol ismét kutatható volt a városrész római kori topográfiája, az úgynevezett vízivárosi ala tábor vicusának korai időszaka és a település későbbi fejlődése. (1. kép) Jelenlegi ismereteink szerint az Kr. u. 1. századi *castellum* és a falusias jellegű *vicus militaris* területe az *ala I Hispanorum Auriana* nevű segédcsoport elvezénylése (80-as évek vége) után

Four more sites were uncovered in the Víziváros in 2005 furthering investigations into the Roman topography of the district, the early phase of the vicus of the so-called Víziváros ala fort and the subsequent development of the settlement. (Fig. 1) As far as we know, the territory of the *castellum* and the rural vicus *militaris* from the AD 1st century was not depopulated even after the evacuation of

1. kép: Római kori lelőhelyek a Vízivárosban (Hable T.)
Fig. 1: Roman period sites in the Víziváros (T. Hable)

sem néptelenedett el, sőt a Kr. u. 2. század közepén már egyre határozottabban polgári igények szerint fejlődött. (KOVÁCS 1999; KÉRDŐ 2003) Az egykori tábor feltételezett területének északi előterében működő ipari létesítményeket (fazekaske-mencéket, műhelyeket) már a Kr. u. 2. század első felében felszámolták, helyükön kőből épült házak (fürdő) és kövezett utcák épültek. (KABA 1963; KÉRDŐ 2002) A településszerkezet fejlődését nagyjából a mai Fő utca nyomvonalán haladó *limes*-út és a Csalogány utcánál feltárt kelet–nyugati irányú főút vonal ortogonális kerete határozta meg. (GARÁDY 1943) A szabályos *insula*-rendszer a Rózsadomb és a Várhegy tövében valószínűleg út menti fésűs, foghíjas beépítés váltotta fel. (HABLE 2003) A település nyugati szélén is több helyen lehetett rossz terepadottságú, beépítetlen, részben vagy csak időszakosan kihasznált terület. (KÉRDŐ 1996)

Medve utca 25–29.

Utóbbira jó példa az ERFI Ingatlanfejlesztő 2000 Kft. tulajdonában lévő Medve utca 25–29. számú tömb, valamint a telkekkkel egységesen, 3 szintes mélygarázzsal beépülő közterület a két utca 40–40 méteres szakaszán és kereszteződésében (összesen: 1985 négyzetméter). A 122 ásatási munkanap során körülbelül 1250 négyzetmétert tártunk fel, de az újkori pincék, török és középkori bolygatások miatt csak a terület felén találtunk érintetlen római kori kultúrrétegeket vagy objektumokat. (2. kép)

Szokás szerint gépi erővel bontattuk el az újkori rétegeket (1,8–2 méter mélységig), majd négy nagyobb pince betöltését. Szürkássárga, kőzetlisztes, középkori réteg(ek) feltárása után, átlagosan 104,00 méter A.f. magassághan értük el a

the auxiliary troops called the *ala I Hispanorum Auriana* (end of the AD 80's). On the contrary, its development conformed to expressly civil demands in the middle of the AD 2nd century. (KOVÁCS 1999; KÉRDŐ 2003) The industrial establishments in the northern foreground of the postulated territory of the former fort (pottery ovens, workshops) were already liquidated in the first half of the AD 2nd century with stone houses (bath) and paved roads built instead. (KABA 1963; KÉRDŐ 2002) The development of the settlement structure was primarily determined by the orthogonal direction of the *limes* road, which ran approximately along the line of modern Fő Street, and the east–west running main road that was uncovered on Csalogány Street. (GARÁDY 1943) The regular *insula* system was replaced by a non-continuous roadside construction with vacant lots between the houses standing by the foot of the Rózsadomb and Castle Hill. (HABLE 2003) There may have been unserviceable, empty or only partly or temporarily used areas on the western edge of the settlement as well. (KÉRDŐ 1996)

25–29 Medve Street

Block 25–29 on Medve street, owned by ERFI Ingatlanfejlesztő 2000 Kft, and the public area, where a three-level underground parking garage will be built in a single unit provides an excellent example of the latter case. This territory covers 40 m stretches on both streets and the junction, 1985 square metres in total. About 1250 square metres were unearthed during the 122 days of excavation, yet we could find intact Roman Period culture-bearing layers and features on only half the territory because of modern cellars and distur-

2. kép: Bp. II. Medve utca 25–29; a megelőző feltárás összesítő alaprajza, római kor, 2005 (Balázs P – Hable T.)
 Fig. 2: Budapest II, 25–29 Medve Street; complex, summary map of the excavation preceding investment, Roman Period, 2005 (P. Balázs – T. Hable)

terület egészét fedő, sötét, barnásszürke, humuszosodott ártéri üledéket, végül az élénksárga, agyagos geológiai ősfelszín, amely 102,50 és 101,80 méter A.f. között egyenletesen lejtett délkelet felé.

Középkor – újkor: A 18. században épült házak pincéi és a telkek udvaraiba ázott korabeli szemétdödrök, kutak mellett igen sok olyan szemétdödröt találtunk, amelyeknek ásása és betöltése az 1686–1690 évek tehető. Az ezekben a gödrökben talált leletanyag egynegyede 17. századi török, háromnegyede 17. századi, de jellegzetesen barokk kerámia volt. Úgy gondoljuk, hogy a Buda visszafoglalásának

bances in the Turkish period and Middle Ages. (Fig. 2)

As usual, the modern layers (to a depth of 1.8 – 2 metres) and the fill from four large cellars were removed with a machine. After cleaning away the greyish-yellow, stony powdery medieval layer(s), the dark brownish grey humic floodplain sediments, bright yellow clayey geological subsoil was reached, on average, at a depth of 104.00 m. a.s.l. on average, which gradually sloped southward deepened to between 102.5 and 101.8 m a.s.l.

Middle Ages – Modern period: Beside the cellars of houses built in the 18th century

ostromakor keletkezett hulladékot takarították el a „friss” szeméttel együtt.

Öt törökkori ház részletét sikerült feltárunk, köztük volt cölöpszerkezetes, gerendavázás, vályogtéglából épült, részlegesen és félig földbe mélyített is. A házak fekvése mind illeszkedett a Medve utca középkori vonalához. Körülöttük gazdag törökkori leletanyagot tartalmazó szemétgödörök helyezkedtek el. Fontos megemlíteni azokat az igen nagyméretű és mély tárolóvermeket, melyek közül egynek szinte épen megmaradt a fakéregből készült bélelése.

Három 15. századi ház nyomait találtuk meg a területen. Az egyik egy kis négyzetes alakú verempince, aminek lejárata a hátsó (keleti) oldalon az altalajba faragott lépcső volt. Ez egy gyakori pincetípus a Vízivárosban: rendszerint az utcára me-

and contemporary refuse pits and wells dug in the yards of these lots, we found many refuse pits dated from 1686–1690 based on the way they were dug and their fill. A quarter of the finds recovered from these pits are Turkish remains from the 17th century, while three quarters were characteristic Baroque ceramics, also from the 17th century. We think that the refuse, accumulated during the siege when Buda was recaptured, was cleared together with “fresh” refuse.

Parts of five houses from the Turkish period were unearthed including post-structure, timber-structure, adobe, semi-subterranean and slightly sunken houses. The houses were aligned along the path of medieval Medve Street. Refuse pits with rich material from the Turkish period were unearthed around the houses.

3. kép: Középkori árokrendszer feltárás közben (Medve utca 25–29.)

Fig. 3: Medieval ditch system during excavation (25–29 Medve Street)

4. kép: Kr. u. I. századi bronz érme
Fig. 4: Bronze coin from the AD 4th century

rölegesen fekvő, többhelyiséges hosszú faházak végében alakították ki, oldalait általában törtkőből falazták vagy fával ácsolták ki. A másik két faház gerendaváz szerkezetű volt, a terület déli sávjában fekvőnél nyomon lehetett követni a telket határoló kerítésfal vonalát is. A házak körül feltártunk szemétdöbröket, valamint egy hatalmas méretű ciszternát. Az 5 méter átmérőjű, krátterszerű verem közepén egy törtkőből és téglából szárazon rakott kút kávája nyúlt felfelé. Létesítési ideje a 15. század második felére, megszüntetése, betöltése pedig a 16. század első felére tehető a leletek tanúsága szerint.

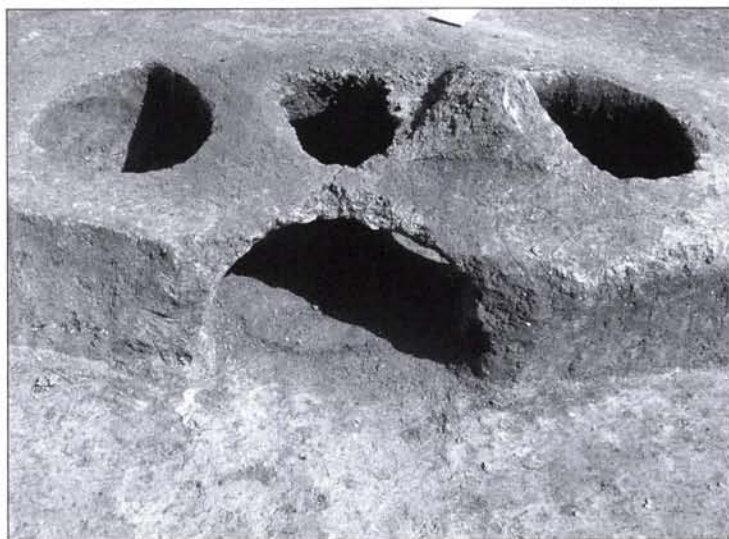
Az ásátás különleges és nem várt eredménye egy 14-15. század fordulójára datálható, nagyméretű árokrendszer előkerülése volt. (3. kép) Méreteire jellemző, hogy lényegében az egész ásátási területet elfoglalta. Egyelőre azonosítatlan, ipari jellegű tevékenységet szolgálhatott, valamely anyagnak a mosására használhatták. Szerkezete a következő: egy kelet-nyugati irányú csatorna főág (szélessége 80 centiméter, mélysége 60 centiméter) a nyugati irányban 8 alágra bomlott (szélességük átlagosan 60 centiméter, mélységük 40-60 centiméter), melyek először dél felé, majd

Importantly, among the very large and deep storage pits, tree bark lining of one has been preserved nearly intact.

Traces of three houses from the 15th century were found on the territory including one with a small square pit-cellar, where one could descend on stairs cut into the subsoil on the (eastern) back side. This was a common cellar type in the Víziváros: it was usually built at the end of long wooden houses divided into rooms, which stood perpendicular to the road. The walls were reinforced either with rubble or timber. The other two wooden houses had a timber structure and even the line of the fence around the lot of one of them could be followed in the southern zone of the territory. Refuse pits and a huge cistern were also uncovered around the houses. In the center of the crater-like pit of the cistern, which measured 5 m in diameter, rose the curb of a well made from rubble and brick without mortar. It was built in the second half of the 15th century after which it was abandoned and filled up in the first half of the 16th century based on the finds.

The special and unexpected result of the excavation was the discovery of an extensive ditch system dating from the turn of the 14th-15th centuries. (Fig. 3) It was so large that it actually occupied the entire excavation territory. Some kind of an as yet undetermined industrial activity must have been carried out in it: it seems to have been used for washing some sort of material. Its structure was as follows: An east-west oriented main channel (width: 80 cm, depth: 60 cm) forked into 8 sub-branches towards the west (average width: 60 cm, depth: 40-60 cm), which turned first to the south then to the east in a variety of curves. The ditches closer to the main branch ran in a nearly semicir-

5. kép: Fémkohó vagy kemence tüztere

Fig. 5: Firing space for a furnace or a kiln

különböző ívekben kelet felé kanyarodtak. A főághoz közelebb lévőek szinte félkörösen, az egyre távolabb lévőek fokozatosan szélesebb ívben. Az árkok egy nagyjából 20 méter hosszú, 7 méter széles, észak–déli irányú, lapított ovális alakú gyűjtőtóba futottak bele. Azok az árkok, amik közelebb voltak a főághoz egyenesen, azok, melyek távolabb, egyre nagyobb ível kanyarodtak a tó déli végéhez. A gyűjtőtó közepe táján egy törtkőből szárazon rakott kávájú kút mélyült a földbe. Mivel jobbra a teljes szerkezet előkerült, ezért rekonstruálni lehet a „működését” is. A kútban állandóan megtalálható, esetleg a tómederbe túlfolyó természetes talajvizet felmerték a főágba, amely végigfutott azon és egyenesen eloszlott az alágakban. Itt átmosta a számunkra még ismeretlen anyagot és visszaömlött a tóba. Az árkokban talált leletanyag a 15. század elejére keltezhető, a tómeder betöltésében 15. század közepéről, aljáról 14. század végi kerámia került elő. Feltételezzük, hogy az árkok rövidebb ideig voltak használatban mint a tó és a kút.

cular line, while the ones farther away displayed gradually wider curves. The ditches ran into an approximately 20 m long and 7 m wide, north–south oriented, flattened oval catchment pool. The ditches that were closer to the main channel ran straight to it, while the ones that lay farther away, ran to the southern end of the pool in growing curves. In around the middle of the catchment pool, a well with a curb made from dry rubble walls was established. As nearly the entire structure was unearthed, it is possible to reconstruct its “operation”. The natural ground water, which was permanently available in the well or perhaps ran out into the lake, was scooped into the main branch. The water flowed along the ditch until it was evenly distributed in the side branches. Here, it washed the as yet unidentified material and returned into the lake. The finds recovered from the ditch are dated from the beginning of the 15th century, the fill of the pool yielded ceramics from the middle of the 15th century, while ceramics from the end of the 14th century were found on its bottom. It

A várthoz képest jóval kevesebb Árpád-kori objektum került elő. Lényegében csak egy félig földbe mélyített veremházat találtunk, de a kemence hiánya miatt inkább tároló helyiségnek tartjuk. A réteganyagban is csak rendkívül kis mennyiségű 13. századi kerámia volt.

A leletek között kiemelkedő jelentőségűnek számít egy teljesen ép bronz pecsétlő török felirattal és egy kerámiából készült domborműves lap töredéke. A Krisztus töviskoszorúval való megkoronázását ábrázoló jelenet igényes kidolgozása, valószínűleg dél-német műhely műve. (BJ)

Római kor: Már az utolsó középkori kultúrrétegben is sok római kori szórványleletet találtunk, *terra sigillata* töredékeket, Kr. u. 1–3. századi bronz pénzeket, – többek között egy [...]CAESAR/DIVI/F/AVGVSTVS [...] köriratú as, (4. kép) ám a korszak fontosabb objektumai az őshumuszban vagy annak tetején jelentek meg. Területünk legko-

appears the ditches were used for a shorter period than the pool and the well.

Many fewer features than expected were found dating to the Árpád Period. Actually, only a semi-subterranean house was discovered, which has been interpreted as a storage space since there is no oven. The layers contained very few ceramics from the 13th century.

An intact bronze seal with a Turkish inscription and a fragment of a ceramic plate with a relief representation are unique finds. The scene that illustrates Christ with the crown of thorns is finely elaborated and is probably the product of a South German workshop. (BJ)

Roman period: Many stray finds from the Roman period already appeared in the final medieval layer, Samian ware fragments, bronze coins from the AD 1st–3rd centuries; – including an *as* (Fig. 4) with the circumscription [...]CAESAR/DIVI/F/AVGVSTVS[...]. The more important

6. kép: Bp. II. Medve utca 25–29.; – az ásatás madártávlatból
Fig. 6: Budapest II, 25–29 Medve Street; a bird's eye view of the excavation

7. kép: Római út maradványai a Medve utca 25–29. szám alatt

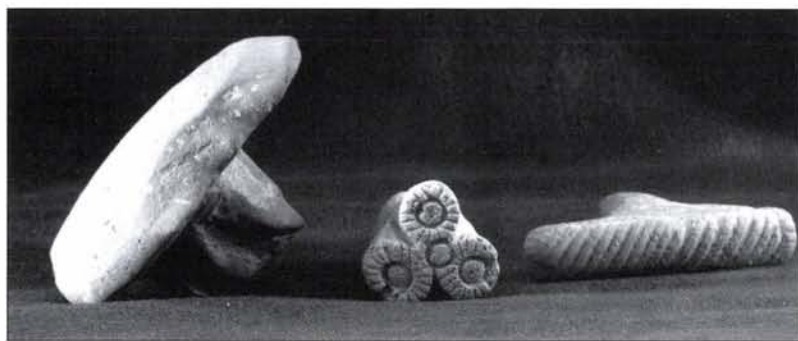
Fig. 7: Remains of a Roman road under 25–29 Medve Street

rábbi, egyértelműen *vicus*-periódusba sorolható emlékeit néhány szemétdög, (2. kép 1, 2) négy kút (2. kép 3–6) és három kisméretű, szabadban álló tűzhely képviselte. (2. kép 7–9) Ezek eredeti járószintjeit idővel elbontották vagy elplanírozák. Az 5. és 6. kutat vastag humuszréteg fedte el nyomtalanul, szakszerű feltárásukat pedig a rendkívül csapadékos nyári időjárás miatt kellett félbehagynunk 2-2,5 méter mélységben. A 3. és 4. kútnak alján béléésre használt fa hordók maradványait dokumentáltuk 3-3,5 méter mélységben. Ezek leletanyaga döntő többségben kései La Tène (D3) cserepekből és állatesontokból állt. A 4. kút betöltéséből *Conspectus* 20 típusú *terra sigillata catillus* peremtöredéke került elő. (GABLER 2002) A 6. számú kutat hosszabb ideig szemétdögként használták. Az osztatlan terű kis tűzhelyeknek és hamuzógödreiknek csupán az alja maradt meg, a 9. számú objektum talán egy kisebb fémkohó alja volt. (5. kép)

A kemencék pusztulását követő periódusból két nagyobb, cölöpökre alapozott

features from the period appeared in the buried ancient humus or on its top. A few refuse pits, (Fig. 2. 1, 2) four wells (Fig. 2. 3–6) and three small outdoor ovens (Fig. 2. 7–9) represented the earliest certain finds from the *vicus* phase of the territory. Their original floor levels were later either demolished or levelled. Wells nos. 5 and 6 were entirely covered with a thick humus layer. We had to abandon the cleaning of these features at a depth of 2-2.5 m because of the extreme amount of precipitation that fell this summer. The remains of the wooden barrels used for the lining of the wells were documented at a depth of 3-3.5 m on the bottoms of well shafts 3 and 4. The find material was mostly comprised late La Tène (D3) shards and animal bones. The rim fragment of a Samian ware *catillus* of *Conspectus* 20 type was also recovered from the fill of well no. 4. (GABLER 2002) Well no. 6 was used as a refuse pit over a long period. Only the bottom of small hearths with undivided firing spaces and their ash pits were preserved,

8. kép: Római fazekas-szerszámok
Fig. 8: Pottery equipment from the Roman Period

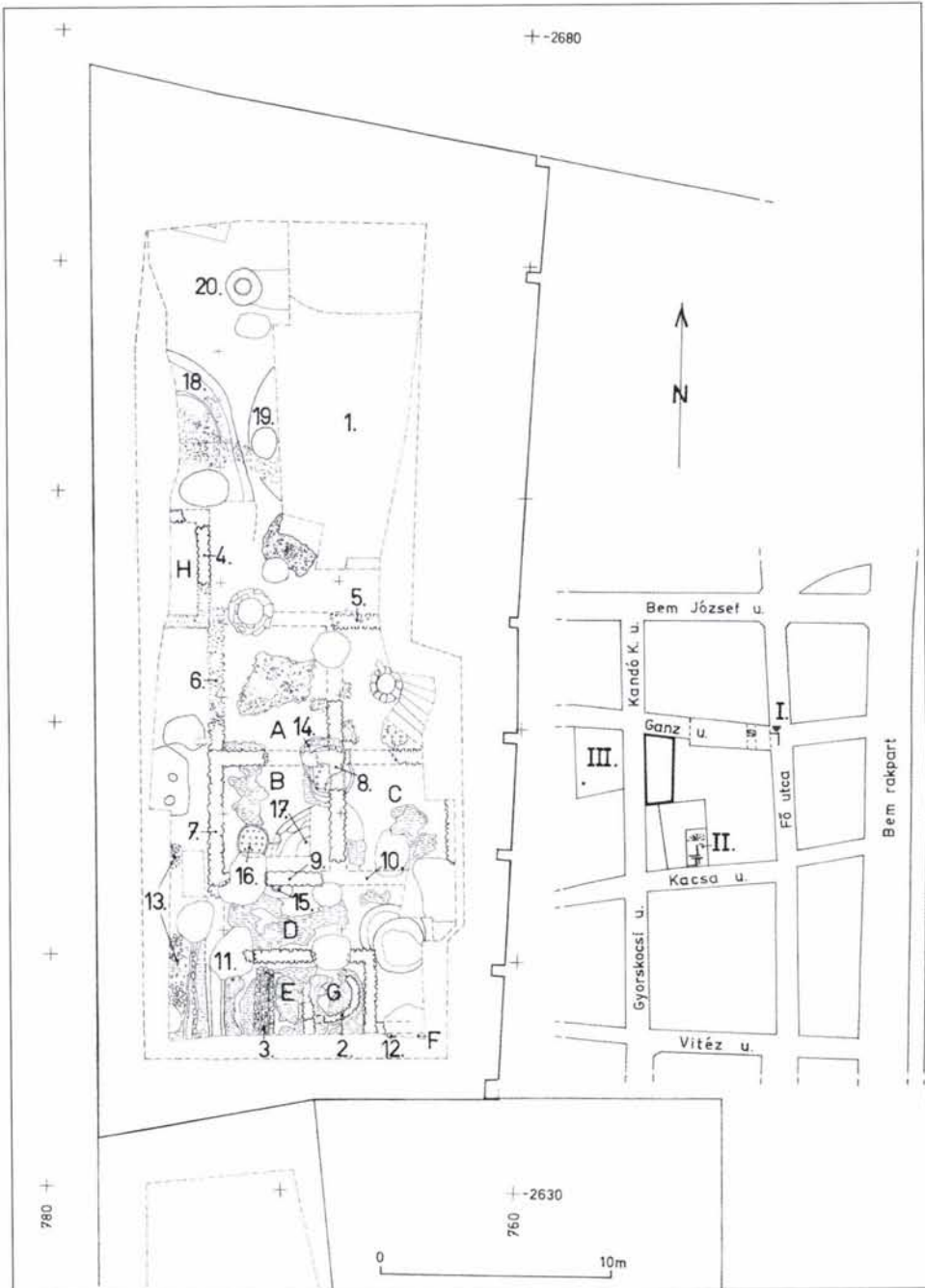
épület részleteit tártuk fel. (2. kép 10, 11) A második építmény szintén szögletes, kisebb fa oszlopokkal megtámasztott, boronafalas magtár vagy istálló lehetett, ami a perzselt szélű cölöplyukak tanúsága szerint tűzvész során semmisült meg. Dél-nyugati sarkát egy következő periódusban épített út rétegei fedték. (6, 7. kép)

Ásatásunk legfontosabb objektuma az északnyugati szektorokban került elő, 20-25 centiméter mélyen az utolsó középkori réteg alatt. (2. kép 12) Az egykor 6 méter széles, észak-déli irányú úttest 16 méteres szakaszának csak a nyugati oldala maradt meg épebben. Keleti felét már a középkorban elbontották, burkolatát elhordták, végül déli részét egy pince kiásásakor pusztították el 1868 táján. (7. kép) Kavicson, murvás alapozásában sok téglatormelék és cserép mellett néhány egyedi tárgy is volt (pl. két fazekaspecsétlő, egy bronz kanál és egy Kr. u. 2. századi üvegphár). (8. kép) Ezek előzetes áttekintése alapján az út kiépítését a Kr. u. 2. század közepére datáljuk. Egyetlen épület kerítésének, vagy porticusfalának délkeleti sarkát tártuk fel az úttest nyugati szélén. (2. kép 13) Az utolsó kőorig visszabontott alapozás 10-15 centiméter mélyen az út kövezésébe ágyazódott, sóderes járószintjéből is csak foltok maradtak meg. (KO-CSIS 1991)

while feature no. 9 perhaps represents the bottom of a small metallurgical furnace. (Fig. 5)

Parts of two large buildings standing on post foundations were uncovered dating to the period after the destruction of the ovens. (Fig. 2, 10, 11) The second construction was also rectangular. It may have been a granary or a shed with log walls buttressed with small wooden posts. Based on the charred edges of the postholes, it was destroyed in a conflagration. The layers of a road built in the next period covered its southwest corner. (Figs. 6, 7)

The most important feature of the excavation was found 20-25 cm under the last medieval layer in the northwest sectors. (Fig. 2, 12) Only the western side of the 16 m long stretch of the once 6 m wide north-south running road surface was preserved in a relatively intact condition. The eastern side was destroyed during the Middle Ages with the pavement being taken up, and the southern part destroyed when a cellar was dug there around 1868. (Fig. 7) The foundation of pebble and rubble contained many brick fragments and shards and also a few unique objects (e.g. two potter's seals, a bronze spoon and a glass beaker from the AD 2nd century). (Fig. 8) Their preliminary analysis implies

9. kép: Bp. II. Ganz utca 8; a megelőző feltárás összesítő alaprajza, 2005 (Hable T. – Várkonyi D.)

Fig. 9: Budapest II, 8 Ganz Street; complex, summary map of the excavation preceding investment work, 2005 (T. Hable – D. Várkonyi)

10. kép: Római kori épületmaradványok a Ganz utca 8. számú telken

Fig. 10: Roman Period building remains on lot 8 Ganz Street

Egylőre kérdéses, hogy a Kr. u. 2. század után miért maradt teljesen beépítetlen az úttól keletre lévő terület. Valószínű, hogy a lapály üledékes talaja, főleg nagyobb esők után vizenyős, süppedékeny lett és ezt a kellemetlenséget részben vízesárokkal, részben sóderes, törtköves feltöltésekkel próbálták megszüntetni. (2. kép 14, 15) Hasonló, bizonytalan rendeltetésű köves felületek már kerültek elő innen 50 méterre keletre, a Ganz utca 12–14. számú telkek megelőző feltárása során is. (KÉRDŐ 2004)

Ganz utca 8.

A fentebb ismertetett feltárástól keletre újabb építkezést megelőzően kezdtünk ásást. A telek római kori emlékeinek bemutatását rövid kutatástörténeti vázlattal kell kezdenünk.

„1958 májusában termáleső fektetése közben római épületek részei kerültek felszínre a Király fürdőnél...”, a *limes*-út egy kis szakaszának keleti oldalán. (KABA

that the construction of the road can be dated to the middle of the AD 2nd century. The southeast corner of the fencing wall or the porticus wall of a single building was unearthed on the western edge of the road. (Fig. 2. 13) The foundation was pulled down to the last row of stones, which was embedded in the stone layer of the road down to a depth of 10-15 cm and only a few spots survived of its gravelly floor level. (KOC SIS 1991)

It is still uncertain why the territory east of the road remained empty after the AD 2nd century. Perhaps the alluvial soil of the mud-flat became soggy, especially after long rainy periods and water ditches and infilling with gravel and rubble were applied to improve these unfavourable circumstances. (Fig. 2. 14, 15) Similar stony surfaces with uncertain functions were found 50 m east from here during the excavations preceding development work on lot 12–14 Ganz Street as well. (KÉRDŐ 2004)

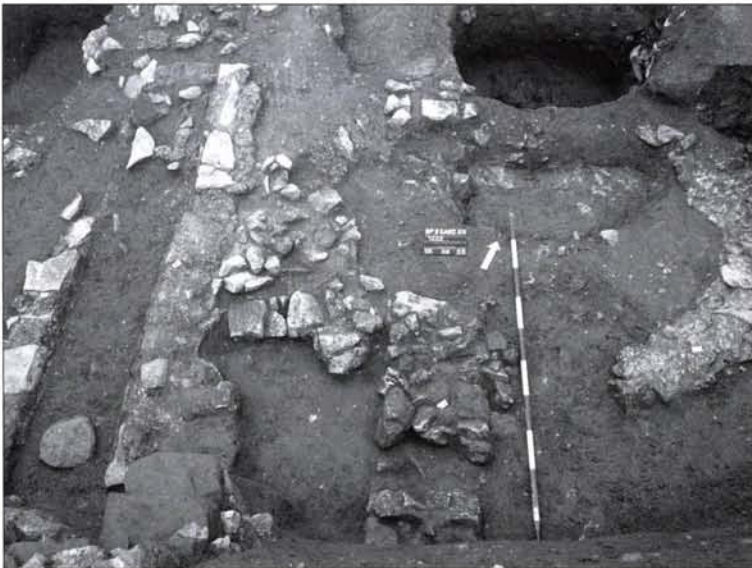
1963, lásd még: KABA 1959) Az ásató régész további épületmaradványokat dokumentált a főttől nyugatra is, valamint két Kr. u. 1. századi lakógödör részletét a Kr. u. 2-3. századi rétegek alatt. (9. kép I.) 2000 nyarán „több periódushoz tartozó, földbe rakott falalapozások, falkiszedések, a legkorábbi periódusból gödör, illetve alapárok nyomok voltak megfigyelhetők” a Kacsá utca 7. számú telken és egy kemeny a Kacsá utca 9. számú ház keleti fala alatt. (9. kép II.) (KÉRDŐ 2001) Utoljára 2003-ban a szomszédos Ganz utca 12–14. számú ingatlanon végzett megelőző feltárást H. Kérdő Katalin és Végh András. (9. kép III.) Itt egyetlen falcsonton és a már ismertett „bizonytalan rendeltetésű” köves felületeken kívül csak a Kr. u. 1. századi gödrök és árkok maradtak meg, valamint egy „deszkacölöpökkel” bélelt kút. A Kr. u. 2-3. századi épületeket már a középkorban elbontották. (KÉRDŐ 2004)

A Ganz utca 8. szám alatt is hasonló mértékű pusztulásra számítottunk. A

8 Ganz Street

Excavations got underway preceding construction work east of the above-mentioned site. A short research historical review needs to be presented before the Roman period remains on the lot can be introduced.

“Fragments of Roman building appeared during the laying of a thermal pipe at Király bath in May 1958...” on the eastern side of a short stretch of the limes road. (KABA 1963; see also: KABA 1959) The archaeologist documented other parts of building west of the main road as well and in addition found parts of two semi-subterranean dwellings from the AD 1st century beneath layers from the AD 2nd-3rd centuries. (Fig. 9. I) In the summer of 2000, “wall foundations laid in the earth, removed walls of subsequent periods and pits and traces of foundation trenches could be observed” on lot 7 Kacsá Street and an oven was discovered under the eastern wall of the house at 9 Kacsá Street. (Fig. 9. II) (KÉRDŐ 2001) Finally,

11. kép: Apsziszfal és csatorna jelentkezése a középkori rétegek alatt
Fig. 11: The appearance of the apse wall and the channel under the medieval layers

12. kép: A Kr. u. 2-3. századi épületszárny B helyiségének északnyugati sarka és padlómaradványai
 Fig. 12: The northwest corner and floor remains of room B from the building wing of the AD 2nd-3rd centuries

860 négyzetméteres telek északkeleti negyedében újkori pince kiásásakor tűntek el minden korábbi kultúrréteget. (9. kép 1) Ettől délre átlagosan 1,5 méter vastag modern feltöltést kellett eltávolítani gépi erővel és az egykori BM-garázs három benzintankjának betonalapozását kellett kivésni 2 méter mélységig. Már a középkori rétegekben is sok római kori szórvány leletet találtunk, nagyobb gödrök aljában, oldalában helyenként gyanús kövezések jelentek meg. Körülbelül 2,5 méter mélységben (102,53 méter A.f. magasságban) bukkant fel az első, összefüggő római kori falszakasz teteje. (10. kép)

A 67 ásatási munkanap alatt egy Kr. u. 2-3. századi épület nyugati traktusának, több helyiségből álló, többször átépített része bontakozott ki körülbelül 350 négyzetméteres felületen, majd mélyebben a *vicus*-periódus néhány korábbi emléke, fazekaskemencék, hulladék gödrök és egy kút.

Az épület alaprajza tökéletesen illeszthető a településszerkezet (utak, insulák) már ismert rendszeréhez. (KÉRDŐ 1994,

Katalin II. Kérdő and András Végh conducted excavations preceding investment work on the neighbouring lot 12–14 Ganz Street in 2003. (Fig. 9, III) Here, the ruins of a wall and the above-mentioned stony surface with an “uncertain function” were found together with pits and ditches from the 1st AD century as well as a well lined with “timber posts”. The buildings from the AD 2nd-3rd centuries were pulled down in the Middle Ages. (KÉRDŐ 2004)

We expected a similarly destroyed situation at 8 Ganz Street. In the northeast quarter of the lot occupying a surface of 860 square metres, all the former culture-bearing layers were destroyed during the digging of a modern cellar. (Fig. 9. I) South of it, an on average 1.5 m thick modern fill had to be removed with a machine, and the concrete foundation of three petrol tanks of the former BM garage had to be bored out to a depth of 2 m. Many Roman stray finds could already be collected in the medieval layers and in a few places, suspicious stony surfaces

1995, 1997) A legkésőbbi szárny (9. kép G) az E helyiség apszidális leszűkítésével jött létre, (9. kép 2) vagy annak romjai között (felett?) felhúzott új épület része volt. Alépítményéhez tartozhatott a 3-as számú, kövezett csatorna. (11. kép) Szintén későbbi toldás volt a H helyiség is, (9. kép 4) falát egy korábbi kubik- vagy lakógödör szemetes betöltésére alapozták (18), amelyben Kr. u. 3. század elejére keltezhető rheinzaberni terra sigillata töredékeket találtunk.

Változatos minőségben maradtak meg a nyugati helysősor falai és járósíntjei. Az A helyiségből szabályos kis kőbánya lett a középkorban, északi fala nyomtalanul eltűnt (9. kép 5) és a többit is alapozásig kibontották (6). A B helyiség falai voltak a legjobb állapotban, körülbelül fél-fél méteres alapozással és agyagba rakott, *opus incertum* felmenő résszel, de szegényes, sárga agyagpadlójából csak kisebb foltok maradtak meg. (12. kép) Sok festett vakolat hevert az északkeleti (8) falsarokra ázott középkori gödör alján. A C helyiség

appeared on the bottoms and in the walls of large pits. The top of the first coherent Roman period wall segment appeared at a depth of approximately 2.5 m (102.53 m a.s.l.). (Fig. 10)

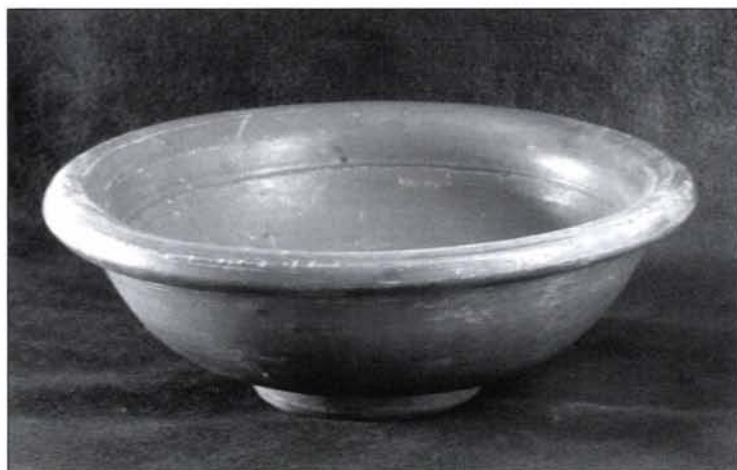
The repeatedly rebuilt segment of the western wing of a building from the AD 2nd-3rd centuries, divided into rooms and underneath, a few earlier remains from the vicus phase (pottery kilns, refuse pits and a well) were uncovered on a surface of about 350 square metres during 67 days of excavation.

The ground plan of the building exactly fits into the already known settlement structure (roads, insulae). (KÉRDŐ 1994; 1995 and 1997) The last wing that (Fig. 9. G) was either formed by an apsidal narrowing of room E (Fig. 9. 2) or was a part of a new building constructed between (over ?) its ruins. Paved channel no. 3 was associated with its substructure. (Fig. 11) Room H was another later addition. (Fig. 9. 4) Its wall was founded on a former clay pit or dwelling pit filled in with refuse

13. kép: Kerámia tálka az E helyiség omladékában in situ
Fig. 13: Small ceramic bowl found in the debris of room E, in situ

14. kép: Az E helyiség padlóján talált tálka restaurálás után
 Fig. 14: The bowl found in room E after conservation

feltárását nem tudtuk befejezni, padlómaradványait, nyugati falát és déli falkiszdedési árkát (10) dokumentáltuk. A keskeny D helyiség folyosó lehetett, nyugati végében ajtóval, alján többrétegű, sárga, agyagos planírozás hevert. Keleti felében a planírozás alatt őskori gödröt találtunk (késő bronzkor, váli kultúra), amit később Szilas Gábor tárt fel. Az E helyiség stratigráfiai képe volt a legváltozatosabb. Északnyugati sarka teljesen elpusztult, nyugati falának még az alapozási árkát is „kipucolták” (11). A későbbi (G) helyiség alatt, az apszis (2) és a csatorna (3) elbontása után, 5-10 centiméter vastag vakolatmáladékot találtunk. Teljesen ép, Drag. 36 terra sigillata formát utánzó, szürke tálka hevert a helyiség sárga agyagpadlóján, az omladékba ágyazódva. (13., 14. kép) Az edénytípus helyi variánsai az Kr. u. 1. század végén és a Kr. u. 2. század első felében voltak használatban. (TOPÁL. 2003)

Sajnos, az F helyiségnek éppen csak az északi szélét értük el, pedig egyedül itt, a déli metszetsfalban figyeltünk meg jó minőségű terrazzo padlót. (9. kép 12)

Az B–D–E helyítség sor előtt, a 7. és 11. objektum (fal és falkiszdedés) nyugati olda-

(18) including Rheinzabern Samian ware dated to the AD 3rd century.

The walls and floor levels of the western row of rooms were preserved in diverse conditions. Room A was turned into a regular quarry in the Middle Ages, while its northern wall disappeared without trace. (Fig. 9. 5; Fig. 13) The rest of the walls were pulled down to the foundation (6). The walls of room B were preserved in the best condition with about half a metres of foundation and *opus incertum* vertical wall standing in clay, while only small spots of the poor, yellow clay floor remained. (Fig. 12) Many painted plaster fragments lay on the bottom of the medieval pit dug into the northeast (8) wall corner. We could not finish the excavation of room C, only the ruins of the floor, the western wall and the southern removed wall (10) could be documented. Narrow room D must have been a corridor with a door at its western end. Layers from yellow, clayey levelling were found on its bottom. The remains of a prehistoric pit was found under the levelling in the eastern end (Late Bronze Age, Váli culture), which Gábor Szilas uncovered later. The stratigraphic picture

lán mészkőlapokkal burkolt út vagy járda maradványaira bukkantunk (13), amelynek 5 méteres észak–déli szakaszán még a szegélykövek is a helyükön maradtak. (15. kép)

Nagyjából az ásásás felidejében született meg a Kulturális Örökség Hivatalának döntése arról, hogy a telek déli felében előkerült épületmaradványokat régészeti és műemlékvédelmi értékük miatt meg kell védeni. A konzerválás és helyben megőrzés törvényi kötelezettségeiről és technikai megoldásairól három hétig folyt az egyeztetés Megbízónk (az Aptel Kft.) és a KÖH Budapesti Regionális Irodájának illetékesei között. 2005 október elejére létrejött a megállapodás, mely szerint az Aptel Kft. építési terveinek jelentős módosításával hozzájárult az A, B, E és F jelű helyiségek falainak megővéséhez. A konzultáció idejére leállított feltárás 2005. október 5-én folytattuk. Időközben gondoskodtunk a védendő falak téliesítéséről és megkezdtük a B helyiség, illetve a 8-as és 9-es számú falak alatt lévő Kr. u. 1. századi fazekaskemencék szondázó jellegű feltárását.

A legnagyobb alapterületű kemence betöltése csak a ráásott középkori gödör nyugati felében volt tovább bontható a felette lévő falsarok (8) veszélyeztetése nélkül. (9. kép 14) Minden gond nélkül fel tudtuk tární a kis kemence déli felét a 9. fal déli oldalán (15), ugyanígy a legépebben megmaradt, közties méretű *subterraneus* kemence égetőterét és fűtőcsatornáját. (9. kép 16; 16. kép) A 8. és 9. fal állagának védelme miatt, a három kemence közös, nagy hamuzógödrenek csak az északnyugati negyedét szondáztuk. (9. kép 17) Érintetlen, de leletszegény hamus betöltést találtunk az említett fűtőcsatornában, míg a kemencék és a hamuzógödör lelet-

of room E was the most complex. The northwest corner was entirely destroyed and even the foundation ditch of the western wall was “cleaned” (11). A 5-10 cm thick plaster debris layer was found under the later (G) room when the apse (2) and the channel (3) were cleared away. A small complete, grey bowl was an imitation Drag. 36 Samian ware. It lay on the yellow clay floor of the room, embedded in the debris lying there. (Fig. 13, 14) Local variants of the vessel type were used at the end of the AD 1st century and in the first half of the AD 2nd century.

Regrettably, we could only reach the northern edge of room E, although this was the only place where a high quality terrazzo floor was observed in the southern section wall. (Fig. 9. 12)

The remains of a road or a pavement paved with limestone slabs were discovered on the western side of features 7

15. kép: Római kori út vagy járda részlete
Fig. 15: Segment of a Roman road or pavement

anyaga másodlagos eredetű hulladékokból állt; 16. objektum: Kr. u. 1. századi, késő La Tène cserепek és észak-itáliai, vékonyfalú import kerámiák töredékei; – illetve 17. objektum: Conspectus 43 típusú *acetabulum* peremtöredéke, a Kr. u. 2. század elejéről.

A H jelzésű helyiségtől északra lévő felület a Kr. u. 2-3. század során beépítetlen maradt. A harmadik század elejéig hulladékgyűjtőként használt objektumok (18, 19) közelében egy kút kibontásával és dokumentálásával fejeztük be az ásatást 2005. november 15-én. (9. kép 20; 17. kép) A területen előkerült középkori maradványok feltárását Végli András irányította.

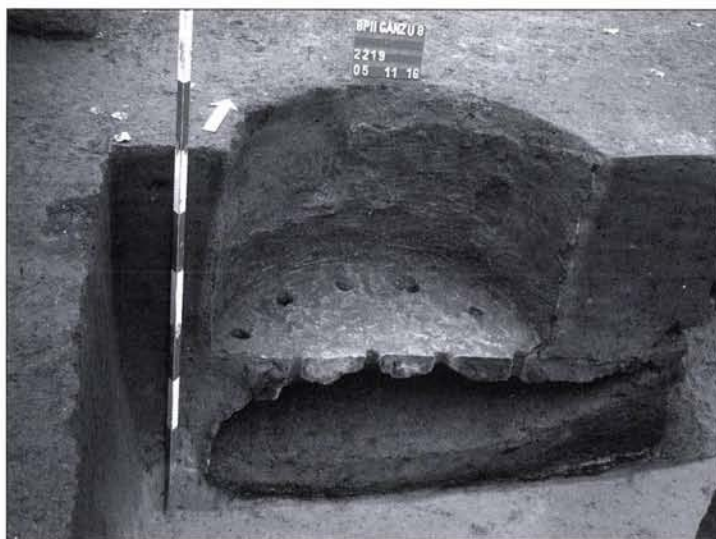
Kacsá utca 11.

A 480 négyzetméteres telek biztonságosan feltárható, középső 5 méter széles szalagja (körülbelül 200 négyzetméter) két, különböző mértékben bolygatott felületből állt. (18. kép: A, B)

Északon, a Ganz utca 8. szám alatt talált Kr. u. 2-3. századi épületszárny délnyugati részének csak a nyomain maradtak

and 11 (wall and removed wall) in front of the room rows B-D-E (13), where even the curb stones remained in their original positions along a 5 m long north–east running stretch. (Fig. 15)

At about half-way through the excavation, the Office of Cultural Heritage (KÖH) decided that the building remains uncovered in the southern half of the lot have to be preserved because of their archaeological and monument protection values. The dispute about the legal obligation of conservation and local preservation and their technical solutions were taken place between our commissioner (Aptel Kft.) and the Budapest Regional Office of the KÖH over three weeks. An agreement was reached at the beginning of October 2005. Accordingly, the Aptel Kft. preserve the walls of rooms A, B, E and F with significant modification of the construction designs. The excavation was suspended during the time of the consultation and re-started on October 5, 2005. In the meantime, we packed the walls to protect during winter, and started the excavation

16. kép: Kr. u. 1. századi fazekaskemence a B helyiség délnyugati negyede alatt (16. objektum)

Fig. 16: Pottery kiln from the AD 1st century under the southwest quarter of room B (feature no. 16)

17. kép: Fa hordó maradványai a 20-as számú római kút aljában
 Fig. 17: Remains of a wooden barrel from the bottom of the Roman well no. 20

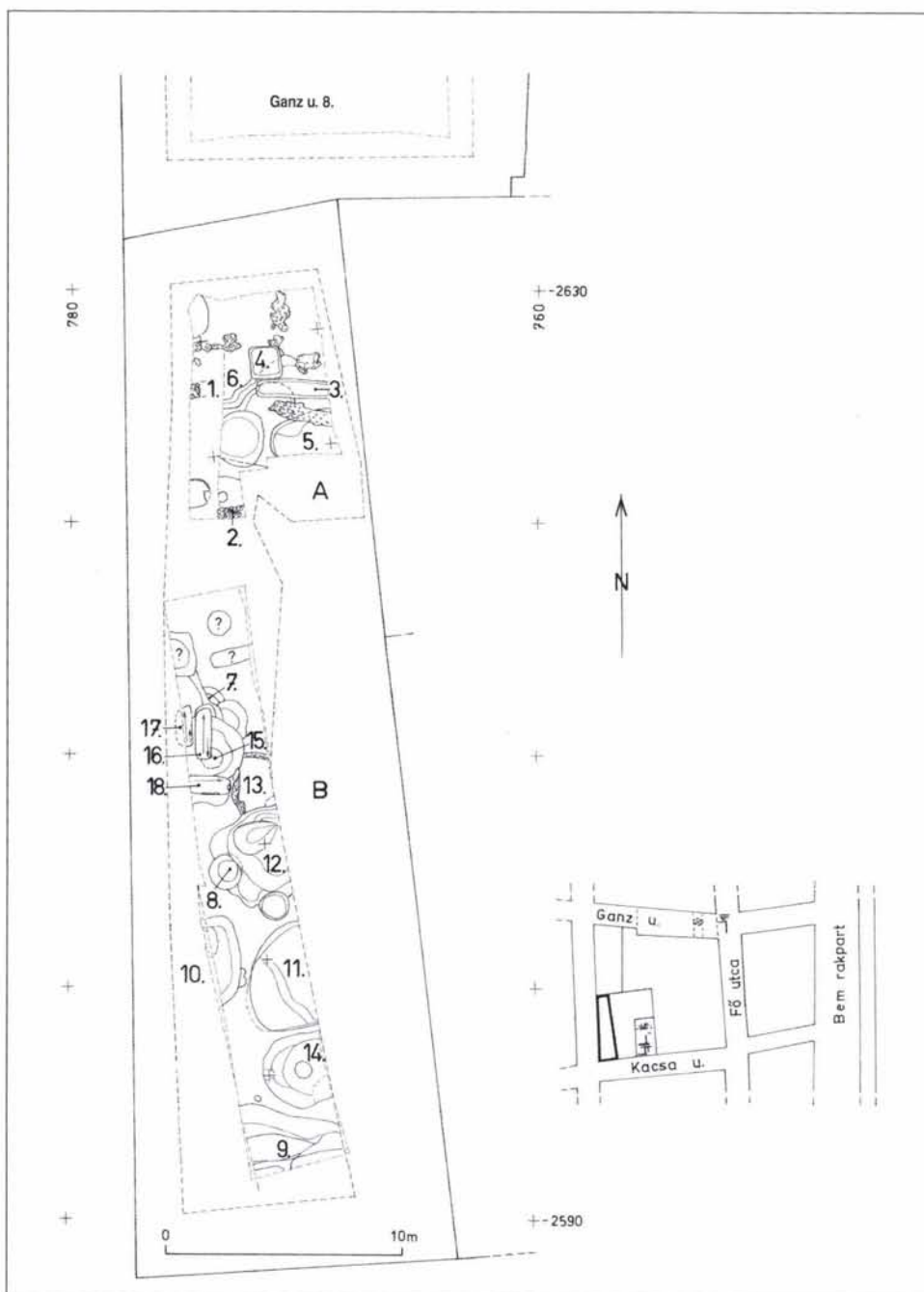
meg. Körülbelül fél méter vastag, épület-törmelékes omladék alatt kisebb falcsontokat, (18. kép A-1, 2) falkiszedéseket (3, 4) és korábbi gödörmaradványokat (5, 6) dokumentáltunk. A pusztulási rétegben főleg Kr. u. 3. századi leletanyag volt (cserpepek, üvegszilánkok, érmek és némi fehér festésű vakolattörmelék).

A műemléki védettség alatt álló Kacsá utca 9. számú épület nyugati tűzfala mellett 5 méter széles biztonsági sávot kellett hagynunk. A B felületet szinte teljes egészében kitöltő újkori pincét (körülbelül 130 négyzetmétert) először markológéppel bontattuk, majd alját, körülbelül 4 méteres mélységben megtisztítottuk. Ezen a keskeny, sárga altalajig lenyesett területen igen tarka kép tárult elénk. (19. kép) Természetesen római kori falaknak, járósínteknek már nyoma sem volt, viszont érdekes összefüggésben maradt meg az Kr. u. 1-2. századi vicus több objektuma és néhány sokkal későbbi sírgödör alja.

Az első római kori periódust kisebb gödrök képviselték, főleg az őslakosok La Tène kerámiáinak hulladékával (18.

of room B and the pottery kilns from the AD 1st century under walls nos. 8 and 9.

The fill of the largest kiln could be excavated without endangering the overlying wall corner (8) only in the western half of the medieval pit that was dug over it. (Fig. 9. 14) The southern part of the small kiln was uncovered without any problem on the southern side of wall no. 9 (15) similarly to the firing space and heating channel of the medium-large subterranean kiln, which was preserved in the best condition. (Fig. 9. 16; Fig. 16) To preserve the condition of walls 8 and 9, only the northwest quarter of the large ash pit shared by the three ovens was tested. (Fig. 9. 17) We found an intact ashy fill in the heating channel with only a few finds, while the find material of the kilns and the ash pit consisted of secondary waste material (feature no. 16: late La Tène shards and fragments of North Italian thin-walled imported ceramics from the AD 1st century; feature no. 17: rim fragment of an acetabulum of Conspectus 43 type from the beginning of the AD 2nd century).

18. kép: Bp. II. Kacska utca 11; a megelőző feltárás összesítő alaprajza, 2005 (Hable T. – Peresztegi J.)

Fig. 18: Bp. II. 11 Kacska Street; complex, summary map of the excavation preceding investment work, 2005 (T. Hable – J. Peresztegi)

kép 7, 8). Több nagy gödörben kevert leletanyagot találtunk, kelta és római edénytípusok cserepeit (9–11). Ezeket a mély objektumokat nyers agyag, soványító anyag vagy víz keresésekor ásták, esetleg vermek vagy lakógödörök voltak (11), de a Kr. u. 2. század elején már inkább csak szemétgödörök lehettek. Úgynevezett pannoniai pecsételt áru töredékei kerültek elő a 13-as számú kemence hamuzógödöréből (12). A körülbelül 4 négyzetméteres alapterületű fazekaskemence nyugati felének csak az alja és déli fala maradt ép, az utolsó égetések mellékterméke (faszén és hamu) vastagon feküdt a hamuzógödör alján. (20. kép) (KÉRDŐ 2001)

A fazekaskemence pusztulása után ásott kutakat legkésőbb a Kr. u. 2. század végéig használtak és a Kr. u. 3. század elején már ezek is feltöltődtek. (18. kép 14, 15 és 21. kép) Severus-kori fazekasműhelyből való, rheinzaberni terra sigillata tál (Bernhard II a–c) töredéke hevert a 15. számú kút betöltésének tetején. (BERNHARD 1981)

Kr. u. 4. századi sírok már több helyen kerültek elő a Víziváros területén. (GARÁDY 1943) A korábbi temetők folyamatos használata ellenére a pusztuló épületek között is kialakultak kisebb-nagyobb új parcellák. (HABLÉ 1998; KÉRDŐ 2000) A 15. számú kút felett nagyjából a Kr. u. 4. század közepe táján ástak meg három sírgödört. (18. kép 16–18) Egy-egy nőt és gyermeket fektettek a 16. és 17. számú sírba. Az egyik felnőtt lábfejehez rövid nyakú, hosszú, hengeres testű üvegcorsót tettek, (BARKÓCZI 1988, Kat. Nr. 168d) a másik halott bal csuklóján 4 nagy borostyánkőből készített karperecet találtunk. (22. kép) Bolygatott csontváz feküdt a harmadik, kövezett peremű, kelet–nyugati tájolású sírgödörben. (18. kép 18) A középkori emlékek kutatását Végli András irányította.

19. kép: Római kori objektumok foltjai az újkori pince alatt (B felület)

Fig. 19: Discoloration of Roman period features under the modern cellar (surface B)

The surface north of room II remained vacant in the AD 2nd and 3rd centuries. The excavation terminated on November 15, 2005 with the cleaning and documentation of a well near the features that were used as refuse pits until the beginning of the AD 3rd century (18, 19). (Fig. 9, 20; Fig. 17) András Végli conducted the excavation of the medieval features on this territory.

11 Kacsá Street

The 5 m wide zone that could be safely unearthed (about 200 square metres) in the 480 square metre lot comprised two surfaces, which had been disturbed to different degrees. (Fig. 18 A, B)

In the north, only traces of the southwest part of a wing from a building from the AD 2nd–3rd centuries on 8 Ganz

Kapás utca 21–25.

Középkor – újkor: A Bp., II. kerület, Kapás utca 21–25. számú telken 2005. június 9. – november 7. között lakóház építését megelőző mentő ásást végeztünk. A valójában 5 újkori telket magába foglaló területen 1989-ben a BTM szondázó feltárást végzett, de akkor a szűkre szabott időkeret (1 hónap) és az erős feltöltés miatt az árkokban csak az újkori rétegek aljáig mélyítettek, régészeti rétegeket, objektumokat nem értek el. (BENCZE-VÉGH 1989) Az ideji ásáson azonban módunk volt a teljes kutatásra. A régészeti objektumokat fordított kronológiai sorrendben ismertetem.

Az egykori Kapás utca 19. számú telken feltártuk egy 18. századi építésű ház alapjait, melyben egy fazekasműhely működött. Legkorábbi (sárga agyaggal

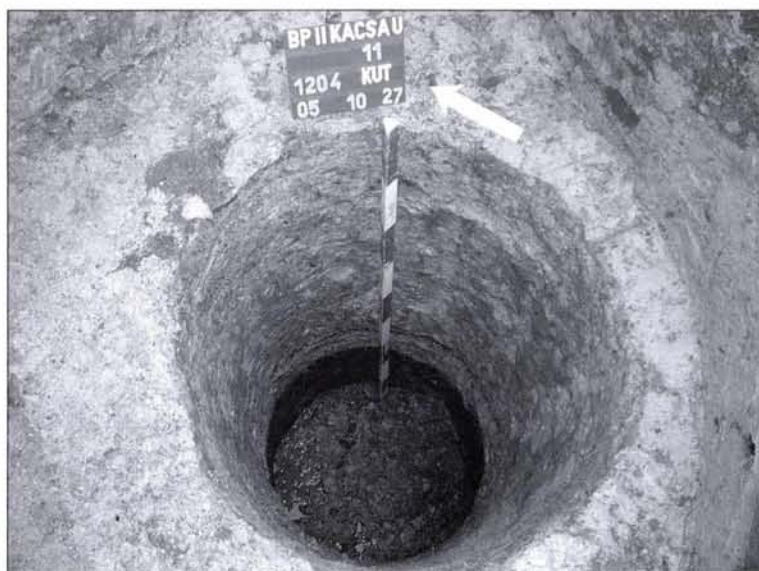

20. kép: Kr. u. 1. századi fazekaskemence és hamuzógödre (12. és 13. objektum)
Fig. 20: Pottery kiln and its ash pit from the AD 1st century (features nos. 12 and 13)

Street have been preserved. Under a debris layer of a thickness of about .5 m, small ruined wall ruins. (Fig. 18. A-1, 2) removed walls (3, 4) and remains of earlier pits (5, 6) were documented. Finds from the AD 3rd century (shards, glass fragments, coins and some white painted plaster debris) dominated in the destruction layer.

A 5 m wide security zone had to be left next to the fire-wall of building 9 Kacs Street, which is under monument protection. First a back-hoe was used to remove the modern cellar (about 130 square metres), which nearly entirely covered surface B. Then the bottom was cleaned to a depth of about 4 m. A very varied picture appeared on this narrow surface scraped down to the yellow subsoil. (Fig. 19) Naturally, there was no trace of Roman walls and floor levels, but several features from the vicus of the AD 1st-2nd centuries and the bottoms of a few much later grave shafts were preserved in an interesting context.

Small pits represented the first Roman phase, mostly with shards of La Tène ceramics from the autochthonous population. (Fig. 18. 7, 8) A few large pits contained a mixed find material including shards of Celtic and Roman vessel types (9–11). These deep features were dug for clay extraction, tempering material or water, perhaps they may also have been storage or dwelling pits (11), although they could function only as refuse pits from the beginning of the AD 2nd century. So-called Pannonian stamped wares were recovered from the ash pit of kiln no. 13 (12). Only the bottom and the southern wall of the western part of the pottery kiln, which occupied a ground surface of about 4 square metres, were preserved and the waste material of the last burnings

21. kép: Kr. u. 2. századi kút (14. objektum)
Fig. 21: Well from the AD 2nd century (feature no. 14)

tapasztott) járószintjét a műhely rontott, selejtes edényeinek töredékeivel töltötték fel egy újabb járószint kialakításakor. A jórészt homokkőből rakott falú ház alaprajzi szerkezete eltért a szokásos (szoba, konyha, kamra) beosztástól, szobáit keskeny helyiségekre, műhelyekre osztották. A nagy mennyiségű háztartási edénytöredék (kiégetett, de még nem mázazott tányérok, tálak, bokályok, lábasok) mellett sok, az edényégetéshez szükséges cserép háromlábát, éket és irdalt felületű lapot találtunk. Levéltári kutatás segítségével valószínűleg beazonosítható az itt élt fazekasmester személye. Buda visszafoglalását követően az eredetileg a Duna felé lejtő területen földmunkákat végeztek és a felszint vízszintesre alakították, majd ezután osztották ki a telkeket házépítés céljából.

Az ásatási terület közepe táján egy török kori ház alapjait találtuk, északi és keleti falának alapozását földbe rakott kövek és téglák alkották, déli és nyugati falának azonban nyoma sem volt. (23. kép) Való-

(charcoal and ash) accumulated in a thick layer on the bottom of the ash pit. (Fig. 20) (KÉRDŐ 2001)

The wells dug after the demolition of the pottery kiln could be used until the end of the AD 2nd century at the latest, and they were already filled by the beginning of the AD 3rd century. (Fig. 18, 14, 15; Fig. 21) A fragment of a Rheinzabern Samian ware bowl (Bernhard II a-c) produced in a pottery workshop from the Severus period lay on top of the fill of well no. 15. (BERNHARD 1981)

Graves from the AD 4th century have been found at several sites in the Víziváros. (GARÁDY 1943) Despite the continuous use of the earlier cemeteries, new cemetery parcels of various sizes were opened between the dilapidated buildings. (HABLE 1998; KÉRDŐ 2000) Three grave shafts were dug over well no. 15 around the middle of the AD 4th century. (Fig. 18, 16–18) A woman and a child were each buried in graves nos. 16 and 17. A glass jug with a short neck and a long,

színiül itt egy tereplépcsőre építették a faházat, melynek északi és keleti oldalát komolyabban alá kellett alapozni, másik két falának nyomai viszont a terepegyengetéskor elpusztultak. A ház járószintjét 20 centiméter vastag agyagpadló alkotta, melynek tetején átszemesedett szövött gyékényszőnyeg (?) maradványait találtuk. Ezt vastagon fedte a vesszőfonatos, agyagtapasztással készült falú ház vörössé átégett omladéka. A ház környezetében két kövel kirakott falú, ovális alakú vermet, egy gerendavázás kutat (24. kép) és számos személgödröt találtunk. Mind a házalap, mind a vermek falából faragott köveket (boltozati bordák, ablakkeretek töredékei) emeltünk ki, amiket a török korban, az utca másik oldalán álló Irgalmasság Anyja karmelita kolostor (BENDA 2004, 2003/1, 2003/2, 2005) omladozó falainak részleges bontásakor hozhattak át ide. A telek északi végén egy nagyméretű (10×5 méter) beásást találtunk, amelyben – a leletek tanúsága szerint – kovácsműhely működhetett. Betöltésében nagy mennyiségű 17. századi kerámia, kecske szarvesapok és rengeteg vasbuca volt található.

A középkorban sűrű, ámde külvárosias beépítés jellemezte a területet. Két 15. századi, két 14. századi faházat, és ezekhez tartozó személgödröket, valamint két 13. századi objektumot hozott az ásás a napvilágra. Az egyik 15. századi faház közvetlenül az utca mellett, azzal párhuzamosan húzódott, a rézsű miatt csak kis részét tudtuk feltárni. Hozzá tartozó járószintet nem, csak a keleti gerendafalának lenyomatát találtuk meg, valószínűleg emelt fapadlója lehetett. A másik ház kavicsos mészhabarcossal szilárdított törtköves falának alapozását jóval északabbra találtuk. Ennek az épületnek vastag, sárga, tapasztott agyagpadlója

22. kép: Kr. u. 4. századi esontvázás sírok (16. és 17. objektum)

Fig. 22: Inhumation burials from the AD 4th century (features nos. 16 and 17)

cylindrical body was placed at the foot of one of the adults, (BARKÓCZI 1988, Kat. Nr. 168d) and a bracelet made of 4 large amber beads was found on the left wrist of the other body. (Fig. 22) A disturbed skeleton lay in the third, east–west oriented grave with a stone edge. (Fig. 18. 18) András Végh conducted the excavation of the medieval remains.

21–25 Kapás Street

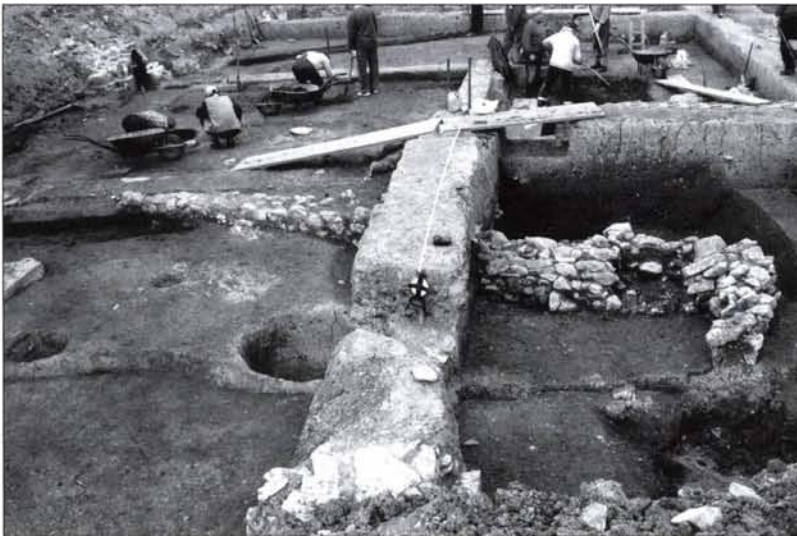
Middle Ages – Modern period: Excavations preceding the construction of a residential block was conducted at district II, 21–25 Kapás Street between June 9 and November 7, 2005. In 1989, the Budapest History Museum conducted test excavations on the territory, which is actually composed of 5 lots from the modern period. However, due to the short time allotted for excavation (1 month) and the thick fill, only the bottom of the modern

volt. A sekély és gyenge minőségű alapfal miatt feltételezzük, hogy ez is gerendafalú ház lehetett, amit kőfal alapozással tettek szilárdabbá. A két 14. századi épület a terület közepén, illetve ettől keletre húzódott. Leletanyaguk egykorú volt, alaprajzuk bizonyos illeszkedést mutatott, valószínűleg egy időben használhatták őket. Az egyik házat/pincét (?) tulajdonképpen egy 6×4 méter szélességű, lekerékített sarkú 60 centiméter mélységű beásás jelzett. Belső járófelületét sárga agygréteggel kenték ki, oldalain félkör szerű „füleket” tapasztottak a padlóra. Ezek valószínűleg a verem vagy veremház szerkezetének felmenő falaival álltak kapcsolatban. A másik ház cölöpszerkezetes faház volt, melynek keleti, nyugati és déli cölöplyuksorát tudtuk feltárni. A ház déli falának tartóoszlopait sárga agyagos tapasztással erősítették meg a föld színén, északi falának feltételezett helyén egy keskeny, faszenes betöltésű árok futott. Több személgödört, hamusgödört és sütögödört, valamint egy kövel kirakott falú kutat bontottunk ki. A két Árpád-kori

layers could be reached and no archaeological layers and features were recovered. (BENCZE-VÉGH 1989) This year, we had the opportunity to unearth the entire territory. The archaeological features will be described in reversed chronological order.

The foundation of a house from the 18th century was uncovered on lot 19 Kapás Street, where a pottery formerly operated. The earliest floor level (plastered with yellow clay) was filled with the fragments of the spoiled waste products of the workshop to make a new floor level. The ground plan of the house, built mostly of sandstone, was different from the common arrangement (room, kitchen, larder), the rooms were divided into narrow spaces, which functioned as workshops. Beside a large amount of household pottery (fired but not yet glazed plates, bowls, jugs and pots), we found many pottery tripods, wedges and plates with slotted surfaces needed for firing vessels. Archival research may eventually reveal the name of the potter who lived and operated here.

23. kép:
Törökkori ház
alapozása
(Kapás utca
21–25.)

Fig. 23:
Foundation of a
house from the
Turkish period
(21–25 Kapás
Street)

24. kép: Törökkori gerendaszerkezetű kút (Kapás utca 21–25.)
Fig. 24: Well with timber lining (21–25 Kapás Street)

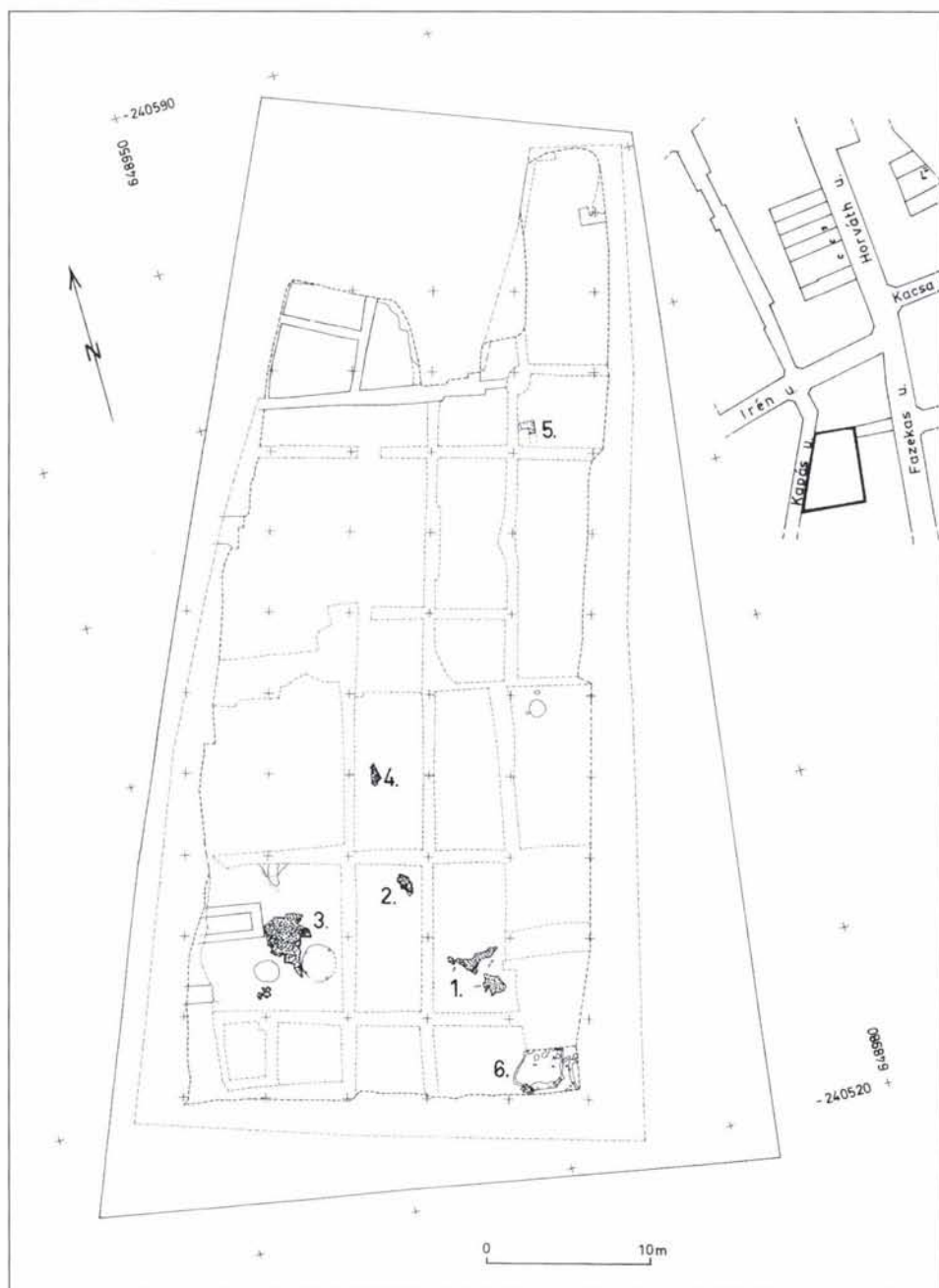
objektum közül az egyik szemétdöőr volt, amely a 14. századi cölöpszerkezetes ház fala alatt húzódott, a másik pedig ismeretlen rendeltetésű, sekély, kifli alakú beásás, melynek egyik lekerekített végét sárga agyaggal tapasztották ki. A rendkívül magasan álló talajvíz miatt sok szerves anyagot találtunk. Szinte teljesen épen maradt a törökkori kútnak a gerendaváza, egy négyzetes szemétdöörnek a karóbélése és egy középkori gödörben ép bőr cipőtalpakat leltünk. (Bj)

Római kor: A Víziváros ismert római kori topográfiájának nyugati szélén helyezkedik el idei negyedik munkahelyünk. A vízivárosi *ala* tábor és *vicus militaris* régészeti topográfiáját összegezve, a Fazekas utca – Horvát utca vonalától nyugatra fekvő területet lassan tíz éve a *castellum*, vagy – pars pro toto – a „település” széleként határozzák meg a kutatók. (KOVÁCS 1999)

1989-ben Németh Margit tárt fel két római kori kemencét jelenleg tárgyalt ásatásunktól körülbelül 200 méterre északra,

After the recapture of Buda, earth moving work was carried out on the territory that formerly sloped toward the Danube. The surface was levelled before being divided into plots.

The foundations of a house from the Turkish period were discovered in approximately the centre of the excavation territory. The foundation of the northern and eastern walls was composed of stones and bricks standing in earth, while there no trace remained of the southern and western walls. (Fig. 23) The wooden house was probably built on a bench, where the northern and the eastern sides needed a solid foundation, while the traces of the other two walls were destroyed during the landscaping. A 20 cm thick clay floor with charred remains of the woven matting (?) on top of it represented the floor level of the house. The red-burnt remains of the wattle-and-daub wall covered it in a thick layer. Two oval storage pits lined with stone and a well lined with timber (Fig. 24) were found together with numerous refuse pits around the house. Carved stones (vault

25. kép: Bp. II. Kapás utca 21–25.; a megelőző feltárás római kori objektumainak összesítő alaprajza, 2005 (Hable T. – Peresztegi J.)

Fig. 25: Bp. II, 21–25 Kapás Street; complex, summary map of Roman Period features of the excavation preceding investment work, 2005 (T. Hable – J. Peresztegi)

26. kép: Római kori kődepó (?)

Fig. 26: Roman period stone depot (?)

a Horvát utca 12–22. alatt. (NÉMETH 1992) A szomszédos Fazekas utca 22. számú telken végzett szondázó jellegű feltárással kapcsolatban idézzük az ásátásvezető összefoglalását: „Az eredeti talajfelszín nagymértékben lepusztult, római kori településnyomokat a későbbi bolygatások miatt nem találtunk. [...] Római leletanyag csak szórványként, igen kis számban került elő, így biztosra vehető, hogy a római tábor területén már kívül vagyunk.” (KÉRDŐ 1996)

Utóbbi vélemény a Kapás utcai feltárás eredményei alapján sem kérdőjelezhető meg. 2005-ben az erodált, vízerekkel és patakmederrel szabdalta ősfelszín felett, az utolsó körülbelül 60-80 centiméter vastagságban terülő, sötétbarna, agyagos humuszrétegben viszonylag sok, Kr. u. 1., 2. és 3. századi szórványleletet találtunk (főleg cserepeket és érmeket). A humusz bontása közben helyenként kisebb-nagyobb köves szigetek, kőkupacok bukkantak fel, (25. kép 1-4; 26. kép) amelyek esetleg római kori kődepók lehetnek, vagy éppen római kori építményekből

ribs, fragments of window frames) were recovered from the house foundation and the walls of the storage pits, which were taken here from the partial demolition of the ruins of the Mother of Mercy Carmelite monastery, (BENDA 2004, 2003/1, 2003/2, 2005) which formerly stood on the other side of the road in the Turkish period. On the northern edge of the lot, a large (10×5 m) pit was found. Based on the finds, a smithy operated here. The fill contained a large number of ceramics from the 17th century, goat horn cores, and a large amount of pig iron.

The territory lay on the densely built-in outskirts of Buda in the Middle Ages. Two timber houses from the 15th century and two others from the 14th century were found together with refuse pits. Two features were unearthed from the 13th century. One of the timber houses from the 15th century stood next to the road and parallel to it. Only a small part of it could be unearthed because of the rampart. The floor level of this house was not found, only the imprints of the eastern

származó „nyersanyagként” maradtak a területen. Előbbi magyarázatra a 3. kőhalom feltárása után született javaslat, utóbbi értelmezésére az 5-ös számú római kori falsonk előkerülése adott lehetőséget. (27. kép)

Egyetlen zárt, római kori objektumot tártunk fel a terület délkeleti sarkában. (25. kép 6) A szögletes gödör egy fakonstrukciós építmény (veremház, pásztor-szállás) alja volt, északkeleti sarkában tűzhely maradványait dokumentáltuk. A gödör faszenes, humuszos betöltésében igen sok Kr. u. 1. és 2. századi kerámiahulladékot találtunk: késő La Tène cserepeket, Conspectus 34 típusú, észak-itáliai *terra sigillata* esészc és Drag. 29-es dél-galliai tál töredékét, (28. kép) korszok és pannoniai pecsételt tálak töredékeit, valamint tetőcserepeket (*tegula*- és *imbrex*-töredékeket), egy *Traianus* bronz ast, nagyobb bronzedény letört talpgyűrűjét, egy bronz *phalerát*, esont tüket, üvegszilánkokat és még számtalan apró házi szemetet (állatesontokat).

timber wall could be observed. Originally, it probably had had a raised plank floor. The foundation of the other house comprising rubble reinforced with limy mortar was found much farther to the north. This house had a thick, yellow daubed clay floor. The shallow and poor quality foundation wall suggests that this was also a timber house reinforced with a stone foundation. The two houses from the 14th century stood in and east of the centre of the territory. They yielded contemporary finds, their ground plans matched to a certain degree and they were probably used at the same time. One of the houses (a cellar?) was actually a 6×4 m, 60 cm deep pit with rounded corners. The interior floor level was plastered with yellow clay and semicircular “lugs” were daubed onto the floor at its sides. They were probably linked to the vertical walls of the storage pit or the semi-subterranean house. The other house had a post structure. The eastern, western and southern post rows were unearthed. The posts of the south-

27. kép: Római kori falsonk a 95. szektor délnyugati sarkában
Fig. 27: Roman period wall remains in the southwest corner of sector 95

Az ásatási terület északkeleti felében még a fentiekhez hasonló, szórványos települési nyomokat sem sikerült megfigyelnünk.

Benda Judit – Hable Tibor

Irodalom/References:

BARKÓCZI 1988 – Barkóczi, L.: Pannonische Glasfunde in Ungarn. Budapest 1988.

BERNHARD 1981 – Bernhard, Von H.: Zur Diskussion um die Chronologie Rheinzaberner Relieftöpfer. *Germania* 59 (1981) 79–93.

BENCZE-VÉGH 1989 – Bencze Z. – Végh A.: Bp. II. Kapás u. 21–25. 1989 (BTM Adattár)

BENDA 2003/1 – Benda J.: A középkori budai karmelita kolostor feltárása. In: *Műemlékvédelem* XLVII. 2003/2. szám, 114–119.

BENDA 2003/2 – Benda J.: Előzetes jelentés a budai középkori karmelita kolostor feltárásáról. *BudRég* 37 (2003) 137–150.

BENDA 2004 – Benda J.: A középkori karmelita kolostor feltárása Budán. In: *Régészeti feltárások Magyarországon* 2002. *KÖH–MNM* (2004) 117–130.

BENDA 2005 – Benda J.: EA budai középkori karmelita kolostor temetője. *Opuscula Hungarica* VI. *MNM* (2005) 239–244.

GABLER 2002 – Gabler D.: Savariai terra sigillaták. A városfal építési ideje a terra sigillaták tükrében. In: Boucz T. – Gabler D.: Savariai városfal. A városfal építési ideje a terra sigillaták tükrében. *Sárvár* (2002)

GARÁDY 1943 – Garády S.: Jelentés az 1936–1942. években végzett ásatásokról. (Kurzer Bericht über die in den Jahren

28. kép: Dél-galliai terra sigillata tál töredéke
Fig. 28: Fragment of a samian ware bowl from South Gallia

ern wall of the house were buttressed with a yellow clayey plastering on the floor level, while a narrow ditch filled with charcoal ran in the supposed line of the northern wall. Refuse pits, an ash pit, a frying pit and a masonry well were uncovered. One of the two features from the Árpád Period was a refuse pit, found under the wall of the post-structure house from the 14th century. The other feature was a shallow, crescent-shaped pit of undetermined function. One of its rounded ends was plastered with yellow clay. Owing to the high ground water table, we found many organic remains. The timber lining of the well from the Turkish period and the stake lining of a square refuse pit were preserved in a nearly intact condition while whole leather soles were found in a medieval pit. (BJ)

Roman period: The fourth site investigated this year lies by the western edge of the known Roman period topography of the Víziváros. Regarding the archaeological topography of the ala fort and vicus militaris of the Víziváros, the territories west of the line of Fazekas Street – Horvát Street have

1936–1942 von A. Garády ausgeführten Ausgrabungen) BudRég 13 (1943) 401–438.

HABLE 1998 – Hable T.: Előzetes jelentés egy kelta (eraviszkusz) telep és római kori temető feltárásáról a vízivárosi katonai tábornótól délre. (Preliminary report on the excavations at Celtic (Eraviscus) settlement and a Roman Period cemetery south of the Roman military fort in the Víziváros) Aqfűz 4 (1998) 25–39.

HABLE 2003 – Hable T. – Reményi L. – Kárpáti Z.: Két ásátás – az aquincumi canabae déli szélén. (Two excavations in the southern part of the Aquincum canabae) Aqfűz 9 (2003) 33–52.

KABA 1959 – Kaba M.: A Budapesti Történeti Múzeum leletmentései és ásátásai az 1958. évben. II. ker. Fő utca. BudRég 19 (1959) 252–253.

KABA 1963 – Kaba M.: Római kori épületmaradványok a Király fürdőnél. (Römerzeitliche Gebäudereste beim Király-Bad.) BudRég 20 (1963) 259–298.

KÉRDŐ 1995 – H. Kérdő K.: A Víziváros római kori beépítettségének kutatása 1991–1994. Aqfűz 1 (1995) 15–22.

KÉRDŐ 1996 – H. Kérdő K.: Leletmentés a vízivárosi római kori tábornótól nyugatra. (Rescue excavations west of the Víziváros Roman Period fort.) Aqfűz 2 (1996) 12–13.

KÉRDŐ 1997 – H. Kérdő K.: Zur Lokalisierung des Auxiliarlagers von Víziváros, in Roman Frontier Studies 1995. Proceedings of the XVth International congress of Roman Frontier Studies. (Ed.: W. Groenman – van Waateringe, B. L. van Beek, W. J. H. Willems, S. L. Wýnia) Exeter 1997, 399–404.

KÉRDŐ 2000 – H. Kérdő K. – Kovács E.: Kutatások a vízivárosi tábor és vicusának körzetében. (Research in the Environs

been identified as the edge of the castellum or – part pro toto – the “settlement”. (KOVÁCS 1999)

In 1989, Margit Németh uncovered two ovens from the Roman period 200 m north of our excavation beneath 12–22 Horvát Street. (NÉMETH 1992) In connection with the test excavation conducted on neighbouring lot 22 Fazekas Street, we cite the archaeologist’s summary: “The original soil surface has largely been eroded and we could not find settlement traces from the Roman period due to later disturbances. [...] Only few Roman finds were collected as stray finds, so it seems certain that we worked outside the territory of the Roman fort.” (KÉRDŐ 1996)

The last opinion is supported by the results of the excavation on Kapás Street. In 2005, relatively many stray finds (mostly shards and coins) were collected from the AD 1st, 2nd and 3rd centuries in the final, 60–80 cm thick dark brown clayey humus layer overlying the eroded subsoil segmented by water flows and stream basins. Both large and small stony islands and stone heaps appeared during the cleaning of the humus. (Fig. 25. 1–4; Figs. 26) These features may represent Roman period stone depots, or they remained here as “raw material sources” from Roman period buildings. The former idea was born with the uncovering of stone heap no. 3, while the latter solution was suggested on the appearance of the Roman period wall remain no. 5. (Fig. 27)

Only a single closed Roman period feature was brought to light in the southeast corner of the territory. (Fig. 25) The rectangular pit lay at the bottom of a timber-structure building (semi-subterranean house, temporary lodging) with the remains of a hearth in the northeast

of the Víziváros Fort.) *Aqfűz* 6 (2000) 78–80.

KÉRDŐ 2001 – H. Kérdő K. – Végh A.: Budapest, II. ker., Kacska utca 7. (Hrsz.: 13581) *Aqfűz* 7 (2001) 130–132.

KÉRDŐ 2002 – H. Kérdő K. – Kovács E.: Kutatások a vízivárosi római tábor vicusának, illetve a középkori Gézavására (később Felhévíz) területén. (Excavations in the territory of the vicus of the Víziváros Roman fort and the medieval Gézavására /later Felhévíz/.) *Aqfűz* 8 (2002) 67–75.

KÉRDŐ 2003 – H. Kérdő K.: Das Alenlager und Vicus der Víziváros, In: *Forschungen in Aquincum 1969–2002. Aquincum Nostrum II. 2.*, Budapest 2003, 81–84.

KÉRDŐ 2004 – H. Kérdő K. – Végh A.: Feltárások a vízivárosi castellumtól északra. (Excavations north of the Víziváros castellum.) *Aqfűz* 10 (2004) 106–109.

KOCSIS 1991 – Kocsis L. in *Régészeti Füzetek* Ser. I. No. 43 (1991) 23, 47/3.

KOVÁCS 1999 – Kovács P.: Vicus és castellum kapcsolata az alsó-pannoniai limes mentén. *Studia Classica Universitatis Catholicae der Petro Pázmány Nominatae. Series Historica* I. Piliscsaba 1999, 18–22.

NÉMETH 1992 – Németh M. In: *Régészeti füzetek* 44 (1992) 28–29.

TOPÁL 2003 – Topál, J.: Roman Cemeteries of Aquincum, Pannonia. The Western Cemetery, Bécsi Road II. *Aquincum Nostrum I. 2.* Budapest 2003, 77–78, Grave 18. I 1., Pl. 85/5–6, Pl. 188/18/5–6.

corner. The fill of the pit contained charcoal and ash and very many shards from the AD 1st and 2nd centuries: late La Tène shards, fragments of a North Italian Samian ware cup of *Conspectus* 34 type, a South-Gallic bowl of Drag, 29 type, (Fig. 28) fragments of jugs and Pannonian stamped bowls and roof tiles (*tegula* and *imbrex* fragments), a Trajan bronze as, the broken off foot-ring from a large bronze vessel, a bronze phalera, bone pins, glass shards and countless numbers of small household animal bone refuse.

No similar scattered settlement traces at all could be found in the northeast part of the excavation territory.

Judit Benda – Tibor Hable